

3. Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С. Финансы предприятий. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 343 с.
4. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. – В 2 Т. – Т.2. – К.: Ника-Центр, 1999. – 512 с.
5. Финансы підприємств: Навчальний посібник: Курс лекцій / За ред. Г.Г. Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 268 с.
6. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. – В 2 Т. – Т.1. – К.: Ника-Центр, 1999. – 592 с.
7. Ефимова О.В. Как анализировать финансовое положение предприятия. – М.: АО Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1994. – 456 с.
8. Костирко Л.А. Стратегія фінансово-економічної діяльності господарчого суб'єкта: методологія і організація. Монографія. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2002. – 560 с.
9. Боди Зви, Мертон Роберт. Финансы: Пер. с англ.: Уч. пос. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 592 с.
10. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996 від 16.07.99 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – №33. – Ст. 1706.
11. Наказ Міністерства фінансів України «Про

затвердження Положення (стандартів) бухгалтерського обліку» № 87 від 31.03.99 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – №25. – Ст. 1217.

12. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування» № 291 від 30.11.99 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – №52. – Ст. 2606.

13. Уткин Э.А. Финансовый менеджмент. – М.: Зерцало, 1998. – 272 с.

14. Сердюкова И.Д. Управление финансовыми рисками // Финансы. – 1995. – №12. – С. 6-9.

15. Теория и практика антикризисного управления: Учебник для вузов / Под ред. С.Г. Беяева и В.И. Кошкина. – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1996. – 469 с.

During contemporary period of Ukrainian economy development more attention should be paid to the professional enterprise financial management with the aim of getting maximum profit while maintaining modern technologies and hardware. The present article provides a classification of financial recourses and highlight the structure of their management.

Гришнова О. А., Карюк В. І.

ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОХОРОНУ ПРАЦІ: СОЦІАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ І ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ

Статтю присвячено обґрунтуванню економічних умов, які б спонукали керівництво вітчизняних підприємств до впровадження заходів з охорони праці. Досліджуються методи підвищення ефективності витрат на запобігання виробничому травматизму та усунення впливу шкідливих факторів на життя і здоров'я людей.

Ключові слова: охорона праці, соціальна необхідність охорони праці, економічна ефективність витрат на охорону праці, виробничий травматизм, забезпечення безпеки праці.

І. Вступ. Впродовж багатовікової історії людства проблеми здоров'я та безпеки праці завжди посідали чільне місце в соціальному та економічному житті суспільства і були пов'язані з розвитком суспільного виробництва та формуванням суспільного буття. Цілком зрозуміло, що вивченню питань охорони праці приділялась серйозна увага. Вчені, інженери, лікарі, психологи, представники інших наук та фахів вивчали проблеми створення безпечних та нешкідливих умов та

засобів праці. Зокрема, значний внесок у дослідження з питань безпеки праці та виробничого середовища належить визначним російським та українським вченим: І.М. Сеченову, В.Л. Кірпічову, П.К. Худякову, М.А. Павлову, Л.І. Медведю, І.В. Соколову-Петрянову, Н.Д. Золотницькому, Н.А. Стрельчуку, П.А. Доліну, К.Н. Ткачуку, Г.Т. Гогіташвілі та ін. На підставі цих досліджень розробляються заходи та засоби, спрямовані на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

За розрахунками Німецької ради підприємців, наслідки нещасних випадків коштують у 10 разів дорожче, ніж вартість заходів щодо їх запобігання. [6] В Україні, враховуючи вкрай малі витрати на заходи з охорони праці, ця різниця, за нашими оцінками, ще більша. Фахівці Міжнародної організації праці (МОП) підраховали, що економічні витрати, пов'язані з нещасними випадками на виробництві, складають більше 1 % світового валового внутрішнього продукту. [6]. Із вищезазначеного стає зрозумілим, що дослідження проблеми забезпечен-

ня умов та охорони праці відіграє важливу роль як соціальний чинник, оскільки, якими б вагомими не були трудові здобутки, вони не можуть компенсувати людині втраченого здоров'я, а тим більше життя – те й інше дається лише один раз. Необхідно пам'ятати, що внаслідок нещасних випадків та аварій гинуть на виробництві не просто робітники та службовці, на підготовку яких держава витратила значні кошти, але перш за все люди – годувальники сімей, батьки та матері дітей.

Окрім соціального аспекту, проблеми охорони праці мають, безперечно, важливе економічне значення – це й висока продуктивність праці, зниження витрат на оплату лікарняних, компенсацій за важкі та шкідливі умови праці тощо.

Незадовільний стан охорони праці важким тягарем лягає на економіку держави. Так в Україні щорічно майже 17 тис. чоловік стають інвалідами, чисельність пенсіонерів внаслідок трудового каліцтва перевищила 150 тис. чоловік, щорічна загальна сума виплат на фінансування пільгових пенсій та пенсій з трудового каліцтва, відшкодування заподіяної шкоди потерпілим на виробництві та інших виплат, пов'язаних із незадовільними умовами праці, перевищує 1 млрд. гривень. [6]. То ж питання охорони праці та здоров'я людей у процесі їх трудової діяльності повинні стати пріоритетними та увійти до розряду питань найвищого державного значення, оскільки люди, їх життя та здоров'я є найбільшим багатством будь-якої країни.

II. Постановка завдання. Актуальною науковою задачею, яка потребує подальшого дослідження є проблема розробки методів підвищення ефективності витрат на запобігання виробничому травматизму та усунення впливу шкідливих факторів на життя і здоров'я людей. Метою даної роботи є обґрунтування економічних умов, які б спонукали керівництво вітчизняних підприємств до впровадження цих заходів.

У ст. 43 Конституції України проголошено, що кожен має право на належні, безпечні й здорові умови праці. Створення безпечних умов праці є невід'ємною складовою соціально-економічного розвитку держави, державної політики, національної безпеки і однією з найважливіших функцій органів виконав-

чої влади, місцевого самоврядування, підприємств, організацій та установ.

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності, яка на підприємстві здійснюється через комплекс заходів технічного характеру і санітарно-гігієнічних та навчально-інформаційних заходів які забезпечують нормальні умови і безпеку праці.[2,330].

Нехтування таким фактором, як охорона праці, призводить до стрімкого погіршення стану виробництва, відтоку значної частини працівників до інших галузей, дисбалансу та нестабільності економіки, а поліпшення умов праці, зниження рівня шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища, показників виробничого травматизму та професійної захворюваності дозволяє отримати не лише соціальний, але й економічний ефект, який визначається ефективністю заходів по покращенню умов і підвищенню безпеки праці, і є економічним виразом соціальної значущості охорони праці. Тобто, економічне значення охорони праці оцінюється за результатами, отриманими при зміні соціальних показників шляхом впровадження заходів з покращення умов праці: підвищенням продуктивності праці; зниженням непродуктивних витрат часу і праці; збільшенням фонду робочого часу; зниженням витрат, пов'язаних з плинністю кадрів через умови праці тощо.

III. Результати. За статистикою, в Україні щоденно на виробництві травмуються 80-85 осіб, із них до 10% стають інвалідами, до 2% гине. Американські вчені дослідили, що. Водночас, за нашими приблизними розрахунками, виростити, навчити і підготувати до самостійної праці людину коштує в середньому від 400 до 900 тисяч гривень. Зважаючи на ситуацію, яка склалася зараз у сфері охорони праці, можна без сумнівів стверджувати, що недбале ставлення до цього питання завдає непоправних соціальних і економічних збитків, адже з втратою працездатності людина вже не приносить тієї матеріальної користі суспільству, яку б вона могла приносити, працюючи і віддаючи свої знання та працю людям.

Тому при переході України до соціально орієнтованої ринкової економіки питання охорони праці мають посісти першочергове місце, оскільки нехтування цим фактором, окрім безперечних соціальних втрат, призводить до стрімкого погіршення стану виробництва, дисбалансу та нестабільності економіки.

Стан виробничого травматизму в Україні останнім часом характеризується зменшенням числа випадків як загального, так і смертельного травматизму. За період 1991-2005 рр. кількість травмованих зменшилась на 85,9%, а смертельних травм – на 66,6% (рис. 1).

Для більш глибокого відображення рівня травматизму у вугледобувній промисловості існує такий термін як *коефіцієнт загибелі шахтарів на 1 млн. тонн видобутого вугілля*. В Україні він донедавна становив 2,7, в Росії – 1,1, у США цей показник дорівнював 0,03. Цей коефіцієнт, у буквальному розумінні, реальна ціна життя українського шахтаря, виражена у «вугільному» еквіваленті.

Аналіз причин цієї сумної статистики свідчить про те, що Україні не вдалося вийти на рівень безпеки, який би відповідав

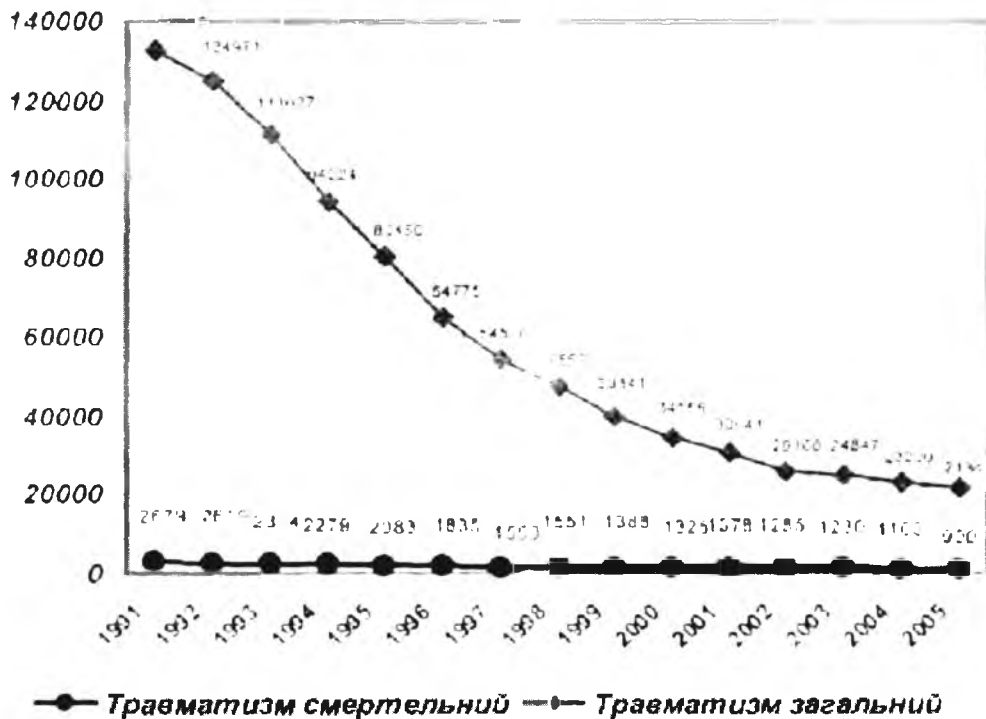

Рис. 1. Виробничий травматизм в Україні, 1991–2005 рр.

Але, хоча поступова стабілізація економічної ситуації в Україні і супроводжується скороченням випадків травматизму, та, в той же час, порівняно з іншими країнами, такий показник, як кількість смертельних випадків на 1000 працюючих, є дуже високим: Україна – 0,104; Великобританія – 0,016; Японія – 0,02; Швеція – 0,032; Фінляндія – 0,038; Німеччина – 0,08. [14] (рис.2).

Окремої уваги заслуговує аналіз ситуації, яка склалася у вугільній промисловості України, оскільки ця галузь є однією із найбільш травмонезбезпечних в Україні. Так, за останні 10 років на шахтах травмовано більш 300 тисяч осіб, з них більш ніж 3,5 тисяч — загинули. (рис.3) [10]

міжнародним стандартам. Важкий фінансовий стан вугільних підприємств, довготривала заборгованість із заробітної плати, загроза безробіття призвели до нехтування правилами безпеки праці на підприємствах не лише керівництвом, а і самими виконавцями.

Виходячи з цього, не потребує будь-яких особливих доказів розуміння того, що домінантою системи охорони праці на будь-якому підприємстві має бути запобігання нещасним випадкам та іншим ушкодженням здоров'я, що виникають внаслідок роботи, у ході неї або пов'язані з нею, зводячи до мінімуму, наскільки це практично здійснено, причини небезпек, властивих виробничому середовищу.

Рис. 2. Порівняння показника травматизму України та інших держав

Рис. 3. Динаміка кількості загиблих у вугільній галузі промисловості

В охороні праці особливо актуальною є проблема вибору – між ефективністю та безпекою виробництва, між дешевшими і дорожчими запобіжними заходами, між необхідністю приділяти постійну увагу потребам охорони праці та ресурсними обмеженнями. Тому дуже важливим питанням на етапі розроблення плану заходів з охорони праці на

підприємстві є оцінка їх економічної ефективності. Прикро, але на сьогоднішній день українськими підприємствами значно більше коштів витрачається на пільги та компенсації, пов'язані з небезпечними і шкідливими умовами праці, ніж на техніку безпеки, заходи щодо запобігання виробничому травматизму і захворюваності та нормалізацію

умов праці. Витрати на пільги і компенсації у 10 разів, а іноді і більше, перевищують вкладення у поліпшення стану охорони праці на підприємстві. [6]

В умовах недосконалості ринкових механізмів усі ці витрати відносять на собівартість продукції, і, в результаті, за недобале ставлення до охорони праці на підприємствах розплачуються не їх керівники, а суспільство. Діюча система пільг і компенсацій не, спонукає керівників поліпшувати умови праці, тому що ці витрати розкладаються на всіх споживачів і не впливають на економічні результати роботи підприємства.

Необхідною умовою прийняття зважених управлінських рішень з охорони праці є аналіз і оцінка умов праці, які проводяться на основі і за допомогою відповідних кількісних показників та критеріїв. Проте, на жаль, у більшості випадків як на самому підприємстві, так і наглядовими органами це робиться на рівні якісної оцінки: «задовільно-незадовільно», «достатньо-недостатньо» без достатнього обґрунтування й посилення на кількісні показники, що не дає змоги об'єктивно оцінювати діяльність служб, ефективність витрат на поліпшення умов праці і стан охорони праці підприємства в цілому.

Відсутність точних наочних показників і кількісних критеріїв пояснюється складністю оцінки соціально-виробничих систем, до яких належить охорона праці. Очевидно, це можливо теоретично, але практичне втілення пов'язане зі значними труднощами, оскільки в багатьох випадках соціальні аспекти діяльності не піддаються суворій кількісній оцінці. Висновок про ефективність та позитивні результати впровадження тих чи інших заходів можна зробити тільки на основі досягнутих показників і тільки після їх впровадження. Тому показник соціально-економічного ефекту від впровадження заходів з покращення умов і охорони праці, визначають методом економічного аналізу ефективності витрат, який ґрунтується на співвідношенні витрат на поліпшення умов та охорону праці та економії досягнутої за рахунок їх впровадження, і розраховується з метою:

– економічного обґрунтування планових заходів, необхідних для вибору оптимальних варіантів технологічних, ергономічних та організаційних рішень;

- визначення фактичної ефективності заходів щодо поліпшення умов і охорони праці;
- розрахунку необхідних витрат для приведення умов праці на робочих місцях у відповідність до нормативних вимог;
- визначення раціональних розмірів матеріального стимулювання працівників підприємства, науково-дослідних, конструкторських і проектних організацій за розробку і запровадження працезохоронних заходів.

Безумовно, кожне підприємство має свою специфіку, і не раціонально було б розглядати ефективність дії того чи іншого фактора на всі підприємства в цілому, тому проведемо аналіз соціально-економічної ефективності витрат на охорону праці на прикладі найбільшого підприємства з будівництва очисних споруд З АТ «Київфундаментбуд» (кількість працівників – 135 чоловік).

Зростають обсяги робіт, відбувається оновлення кадрового складу та парку техніки тощо. Все це супроводжується не тільки значними матеріальними витратами, а й змінами умов та стану охорони праці: дедалі більшій кількості працівників доводиться працювати у надзвичайно шкідливих умовах, що тягне за собою значні витрати підприємства на додаткові відпустки; скорочений робочий день; лікувально-профілактичне харчування; підвищені тарифні ставки; доплати за умови та інтенсивність праці; пільгові пенсії та ін. Все це породжує необхідність негайного впровадження заходів по покращенню умов та охорони праці, тому перед підприємством постає питання: чи буде річна економія від поліпшення безпеки праці більшою ніж затрачені на це кошти?

З метою визначення соціально-економічного ефекту від впровадження заходів у сфері охорони праці здійсимо аналіз річної економії підприємства від поліпшення безпеки праці, яка складається з:

- економії від зменшення професійної захворюваності;
- економії від зменшення випадків травматизму;
- економії від зниження плинності кадрів (розраховується за необхідності);
- економії від скорочення пільг і компенсацій за роботу в несприятливих умовах.

Розрахунок цієї економії на підприємстві «Київфундаментбуд» та динаміка її показників приведені у таблиці. (табл. 1).

ЗАТ «Київфундаментбуд» протягом тривалого періоду веде активну політику щодо покращення умов та охорони праці свого персоналу, про що свідчать не тільки дані таблиці, а й загальне щорічне зниження показників захворюваності та травматизму на підприємстві.

Зокрема, у 2005 році були виділені значні кошти на покращення умов праці (427000 грн). За рахунок цих коштів на підприємстві було здійснено такі заходи:

- розроблення, виготовлення та встановлення на діючих об'єктах засобів колективного захисту працюючих, засобів проти аварійного захисту, приладів і пристроїв електробезпеки;
- обладнання спеціальних механізмів, пристроїв та площадок, що забезпечують зручне та безпечне виконання робіт на висоті;
- придбання сигналів безпеки;
- заходи по попередженню дорожньо-транспортних пригод на території підприємства (в тому числі обладнання канав та естакад для огляду автомашин);
- придбання спецодягу, спецвзуття та засобів індивідуального захисту;
- встановлення пожежної та охоронної сигналізації у адмінкорпусі та складах;
- придбання вогнегасників для автотранспортних засобів та приміщень;
- переобладнання та впровадження систем опалювання та пристроїв кондиціонування повітря, утеплення дверей, вікон, підлоги у діючому виробництві з метою доведення температурного режиму до встановлених нормативів;
- обладнання нових та реконструкція наявних місць організованого відпочинку працівників;
- обладнання кімнати харчування;
- оплата медичних послуг спеціалістів та проведення обов'язкових медичних оглядів працюючих;
- придбання пристроїв, що знижують рівень вібрації.

Аналіз річної економії підприємства від впровадження цих заходів свідчить, що отриманий позитивний ефект значно перевищує обсяг вкладених в них коштів, і витрати на охорону праці повністю окупують себе. На підприємстві не лише покращились умови праці, знизилася захворюваність, по-

рідшали випадки травматизму, а й відбулася значна економія, оскільки знизилися витрати на відшкодування потерпілим внаслідок травм і професійних захворювань, пільги та компенсації за працю у важких і шкідливих умовах, витрати на профілактику травматизму та професійних захворювань, витрати на ліквідацію наслідків аварій та нещасних випадків на виробництві та ін.

Отже, за рахунок оптимального планування заходів з охорони праці та раціонального розподілу коштів на реалізацію цих заходів, річна економія від поліпшення умов праці склала 2067765 грн, що на 1640765 грн перевищує витрати на її впровадження (тобто у 4,8 рази). Крім того, в результаті поліпшення умов праці покращився психологічний клімат у колективі, підвищилася злагоженість в роботі та зросли показники продуктивності праці на 25 % порівняно з попереднім роком, що теж частково спричинено дією цього фактора.

Але, незважаючи на досягнуті результати, політика підприємства щодо охорони праці ще потребує вдосконалення, оскільки поки що немає обґрунтованих рекомендацій щодо того, скільки коштів потрібно витратити на заходи з охорони праці та які їй напрямки є пріоритетними і потребують найбільшого фінансування. Розробки для практичного користування та наукові дослідження, що проводяться на ЗАТ «Київфундаментбуд» стосуються лише окремих напрямків працезахоронної діяльності та базуються в основному на принципах планування. Такий підхід не дозволяє здійснювати економічну оцінку системи охорони праці загалом і відповідно, обґрунтовувати як необхідні суми для фінансування охорони праці, так і раціональний розподіл їх за окремими напрямками (особливо це стосується організаційних заходів з охорони праці).

На підприємстві має бути організований безперервний контроль стану охорони праці в усіх структурних підрозділах без винятку. Він має проводитися всіма особами, які повинні забезпечувати безпеку праці відповідно до своїх посадових обов'язків. Мета такого контролю на всіх рівнях – виявлення небезпечних і шкідливих виробничих факторів та їх негайне усунення. Таким чином, контроль повинен бути засобом одержання керівником підприємства достовірної поточної

Розрахунок річної економії ЗАТ «Київфундаментбуд» від поліпшення умов праці за 2003-2005 роки

Показники річної економії	2003 р.	2004 р.	2005 р.
I. Розрахунок економії від зниження рівня захворюваності на підприємстві;			
1. Скорочення витрат робочого часу, дні (АДз):	29,5	36	94,5
2. Зростання продуктивності праці, (АWЗ):	0,0007	0,0008	0,002
3. Річна економія заробітної плати за рахунок підвищення продуктивності праці, грн (Ез):	8,78	12,68	48,6
4. Річна економія на собівартості за рахунок зменшення умовно-постійних витрат, грн (Есз):	9247,5	10080	29790
5. Економія за рахунок зменшення коштів на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності, грн (Ессз):	39205,5	59454	219003,8
Річна економія складає: п3+п4+п5.	48461,8	69546,7	248842,4
II. Розрахунок економії від зниження рівня травматизму на підприємстві.			
1. Скорочення витрат робочого часу, дні (АДт):	17,7	24	337,5
2. Зростання продуктивності праці, (АWТ):	0,0004	0,0005	0,01
3. Річна економія заробітної плати за рахунок підвищення продуктивності праці, грн (Ет):	5,02	7,93	250,3
4. Річна економія на собівартості за рахунок зменшення умовно-постійних витрат, грн (Ест):	5548,5	6720	106393,1
5. Економія за рахунок зменшення коштів на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності, грн (Есст):	47046,6	79272	1564312,5
Річна економія складає: п3+п4+п5.	52600,12	85999,93	1670955,9
III. Розрахунок економії від скорочення пільг і компенсацій за роботу в несприятливих умовах.			
1. Економія фонду заробітної плати в зв'язку з відміною скороченого робочого дня, грн (Есд):	35886,6	67821,6	95208
2. Економія фонду заробітної плати в зв'язку зі скороченням чи повною відміною додаткової відпустки, грн (Едв):	3815,1	5761,9	8085,5
3. Економія фонду заробітної плати в зв'язку зі скороченням чисельності працівників що мають право на підвищення тарифу за роботу в важких, шкідливих, особливо важких і особливо шкідливих умовах праці, грн. (Етс):	9440	13200	14972,9
4. Економія витрат у зв'язку зі скороченням кількості працівників, які користуються правом на безкоштовне одержання молодка або інших рівноцінних харчових продуктів ,грн. (Есх):	23099,9	26399,9	29700
Річна економія складає: п1+п2+п3+п4.	72241,6	113183,4	147966,4
Загальна річна економія підприємства від поліпшення умов праці: Ерз+Ерт+Ерпк, грн:	173303,5	268730	2067765

інформації про стан безпеки праці в структурних підрозділах з метою прийняття наступних управлінських рішень.

Також потребує вдосконалення мотиваційний механізм щодо безтравматичної ефективної роботи персоналу, і вирішення цього питання має велике значення, оскільки нещасні випадки та профзахворювання на підприємстві у 50% випадків трапляються

саме з вини працівника, і найбільша кількість з них – саме на будівельних підприємствах.

У цьому випадку доречним буде впровадження такої структури системи забезпечення безпеки праці, при якій працівник є її активним елементом і його безпека праці стає в певній мірі залежною від власних дій і поведінки (рис. 4):

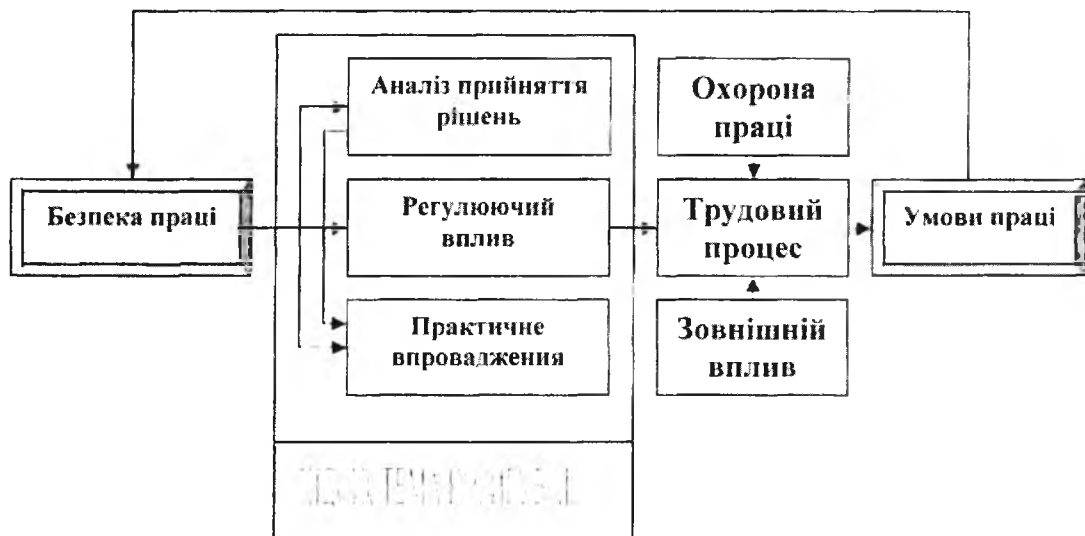

Рис. 4. Перспективна структура системи забезпечення безпеки праці

Пріоритетними напрямками політики з охорони праці на підприємстві мають стати: посилення контролю за дотриманням трудового законодавства; скорочення кількості робочих місць зі шкідливими та небезпечними умовами праці; підвищення ефективності чинної системи управління охороною праці на всіх рівнях підприємства.

Отже, з переходом України до ринкової економіки та появою підприємств різних форм власності мають бути створені всі необхідні умови для безпечної праці, і це є першочерговим завданням як на рівні держави, так і на рівні підприємств. На сьогодні нестійкість економічного становища країни ускладнює практичну реалізацію законодавчо передбачених прав і гарантій на безпечні умови праці. А недбалість підприємств, у свою чергу, призводить до зменшення витрат на охорону праці, що спричиняє нещасні випадки на виробництві.

В той же час на переважній частині підприємств України вжиття профілактичних заходів для поліпшення умов праці здійснюється за рахунок капітальних вкладень та поточних витрат підприємства. Витрати фінансуються переважно за рахунок собівартості продукції. Тому у суб'єктів відносин у галузі охорони праці немає економічного інтересу до забезпечення вимог безпеки. І як наслідок – із сумарних витрат на охорону праці значну частину становлять збитки від травматизму та профзахворювань.

IV. Висновки. Найсуттєвіший негативний вплив на стан охорони праці чинять проти-

річчя між прагненням підприємця одержувати якомога більший прибуток і необхідністю інвестицій у поліпшення умов праці. Через це більшість керівників підприємств безвідповідально ставиться до обов'язків, пов'язаних зі створенням здорових і безпечних умов праці на виробництві, нерідко розглядаючи ці питання як другорядні, при цьому пріоритети в роботі з охорони праці, як і раніше, спрямовуються не на здійснення профілактичних заходів, а на надання різних компенсацій та пільг. І це є основною помилкою, адже якщо врахувати дедалі вищу вартість підготовки кадрів, витрати на компенсації, пов'язані з утратою працездатності, недоотриману продукцію, — то поліпшення умов праці, збереження і зміцнення здоров'я працівників виявляється економічно вигідним, не кажучи вже про етичний бік справи. Проте усвідомлення цього настає лише тоді, коли підприємець і разом із ним уся соціально-економічна система спрямовані в майбутнє, а не задовольняються швидкою вигодою.

Тому проблеми покращення умов та охорони праці виступають одними з першочергових завдань як у діяльності держави, так і кожного підприємства, адже лише у нешкідливих і безпечних для здоров'я умовах можливо зберігати і розвивати людський потенціал, а людина здатна працювати продуктивніше, підвищувати економічне благополуччя країни.

1. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці: Підруч. для студ. вищих навч.

закладів. За ред. М.П.Гандзюка. – К.-Каравела, 2003 – 408с.

2. Грیشнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. К.: Знання, 2004.-535 с.

3. Варення Г. Управління ризиками нещасних випадків як аксіома працезахоронної діяльності // Охорона праці. – 2004. – №4. – С.22.

4. Десяренко Г.С. Динаміка травматизму в Україні в умовах змінювання обсягів виробництва // Вісник Нац. техн. ун-ту України «КПІ». – 2001. – ВІП.5. – С.113.

5. Луценко М.І. Оцінка соціально-економічного ефекту від вжиття заходів щодо створення безпечних умов праці // Вестник нац. техн. унів. «ХПІ». – С.97.

6. Крапивенко Д. Бізнес без травм // Контракти.- 2004.- №23.

7. Кружилько О.С. Теоретичне дослідження залежності ефективності заходів з охорони праці від обсягів їх фінансування // Вестник нац. техн. унів. «ХПІ». – С120.

8. Луценко О. Виробничий травматизм: фатальні обставини чи суб'єктивна закономірність? // Людина і здоров'я. – №542.

9. Миценко І. Дослідження соціально-економічної категорії «безпека умов праці» // Україна: аспекти праці. – 2005. – №3. – С.38.

10. Панов В. Скільки коштує життя шахтаря? // Надзвичайна ситуація. – 2005. – №9.

11. Пономаренко В. Про стан охорони праці на підприємствах агропромислового комплексу // Охорона праці. – 2004. – №4. – С.25.

12. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992. 13. Романчик А. Оцінка стану охорони праці // Охорона праці. – 2004. – №9. – С. 34. 14. Сторчак С. Добробут на роботі: чи це міф для України? // www.kmu.gov.ua.

The article is dedicated to the ground of the economic terms which would induce of the domestic enterprises direction to inculcation of the labor protection measures. The efficiency raise methods of the charges on the prevention of production traumatism and elimination of the harmful influence factors on human life and health are researched.

Стефінін М.Д.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

У статті обґрунтовано концептуальні підходи до інвестиційної політики. Розглянуто погляди вчених на категорію "інвестиція". Здійснено їх узагальнення.

Ключові слова: інвестиція, інвестиційна діяльність, розширене виробництво, капіталовкладення, фінансові ресурси.

I. Вступ. Важливою складовою економічної політики України є активізація інвестиційної діяльності, що повинна стимулювати зростання обсягів різних форм капіталовкладень. Це сприятиме піднесенню економіки держави і поліпшенню добробуту населення. Тому однією з ключових умов успішного розвитку підприємств на основі вдосконалення виробничого потенціалу, розширення та зміцнення позицій на ринку є їх активна та ефективна інвестиційна діяльність.

У ринковому середовищі важливим чинником динамічного розвитку підприємства є ефективна інвестиційна діяльність, завдяки якій воно, маневруючи фінансовими ресурсами, здатне забезпечувати безперервний процес виробництва й реалізації продукції, а також здійснювати витрати на відновлення та розширення виробництва.

Вагомий внесок в економічну теорію з питань інвестицій внесли зарубіжні й вітчиз-

няні вчені. Дослідження європейських та американських науковців (І. Ансоф, К. Віксель, Д. Кейнс, А. Маршалл, М. Міллер, П. Самуельсон, І. Фішер та ін.), присвячені оцінці ефективності інвестицій в умовах ринкових відносин, мають теоретичне значення. Серед українських авторів та вчених близького зарубіжжя варто відмітити таких, як: І.А. Бланк, І.В. Ліпсіц, О.В. Мертенс, А.А. Пересада, А.В. Попов, С.І. Прилипко, П.С. Рогожин, В.П. Савчук, В.М. Хобта, В.А. Швандар, В.Я. Шевчук та ін.

II. Постановка завдання. Незважаючи на численні наукові розробки, проблема розвитку інвестицій залишається актуальною. Нагальною є потреба вивчення особливостей вітчизняної інвестиційної діяльності з метою їх теоретичного узагальнення, щоб дало імпульс їх активізації серед підприємств.

Сучасне макроекономічне середовище в Україні стримує інвестиційну діяльність підприємств, що поглиблює кризові явища в економіці. Вона характеризується скороченням обсягів нагромадження капіталу, зменшенням частки прибутку, яка спрямовується на розширення виробництва.

III. Результати. В умовах розвитку економічних взаємовідносин між споживачами,